

הפעלת מכוונת-חרשים בשבת

נשאלתי באחד נכבד ת"ח ויר"ש שהוא ככבד שמיעה משתמש במכוונת שמיעה חשמלית קטנטנה הצמודה לקצה פח חיובי ובראשה לקצה שלילי הבולטים מתוך החלק הפנימי שבמכוונה שבתוכה סלילים ומגנטים שחוט יוצא מהם לתוך הממברנה (מכשיר מגביר קול) התקועה לו באזנו. בשעה שהוא רוצה לשמוע — מסובב הוא בכפתור שבראש הקופסה (המונחת לו בכיס כתנתו) ופותחה, ובשעה שאינו זקוק לשמיעה מסובב הוא את הכפתור לשמאלו ובכך נפסק החיבור שבין החשמל שבבטריה לבין הממברנה. אם מותר לו להשתמש בה גם בשבת.

הנהה השאלה מתחלקת לשתיים (א) אם יש להתיר עצם הפעלת המכוונה ביום השבת גופא. (ב) את"ל דאסור, אם יש להתיר לשאתה כשהיא מופעלת ועומדת עוד מע"ש.

(א) בדבר הפעלתה ביום השבת גופא אע"ג דנראה די"ל דאין כאן לא משום אילודי קלא וגם לא משום משמיע קול, בהיות ואין שום קול נשמע מבחוץ והוא מגיע רק לעצמו ובאותו מובן שאחרים שומעים מדי דבר אליהם בשיחה רגילה, וזה בהרבה יותר טוב מהשמעת הקאמער טא"ן של החזנים בשבת אשר הערוה"ש באו"ח סי' של"ח סעי' ח' כותב להמליץ על מה שנוהגים העם היתר בכך, ועיין שם במ"ב בסק"ד דס"ל בפשיטות לאסור, וכן עיין בזה בשו"ת נהרי אפרסמון חיו"ד סי' ג' ושו"ת רשב"ן סי' טז וס' מלמד להועיל או"ח סי' ס"ג עיי"ש ואכמ"ל דלפנינו אין כלי שיר וגם לא הגברת והולדת קול כבקאמער טא"ן שמלמד לאדם כיצד לכוון ולשנות קול ניוונו, כמובן. ועמ"ש בקשר להגדרות הענינים האלה של הולדת ומשמיע קול בספרי שו"ת ציץ אליעזר ח"ג סי' ט"ז וח"ד סי' ל"א עיי"ש ואכמ"ל. בכל זאת נלפענ"ד דאיסור גמור הוא להפעיל את המכוונה הזאת בשבת גופא, וכמה גופי-איסור תלויים וקשורים בכך, ואפרטם בקצרה. (א) אע"פ שאין במכוונה שום מנורה כי אם אבן-בטרי בלבד בכל זאת מסופקני עוד אם בהפסקת ההפעלה אין משום מכבה, ומקום הספק הוא היות והבטריה היא כאותה הבטריה שמשתמשים בהפנס-מאיר, ויש שממלאים החומר שבה בנוזל-גפריתי, וכן יש שממלאים אותה במלאי-חשמלי, ובכל אופן שהוא כפי רוב ההפעלה החומר או המלאי הולך וכלה, ובכמה פעמים מרוב השימוש נכלה במדת מה גם מגוף החומר שהבטריה (האבן) בנוי ממנו, שיוצא מכלל שימוש ונעשה אינו מוכשר לקבל מלאי חדש, וכן אין אתנו יודע עד מה עד כמה מדת החום שמתהווה בגוף הבטריה בפנימיותה עם

ההפעלה, ולכן יש שפיר מקום ספק כנ"ל אם אין בהפעלה משום מבעיר, וכן בההפסקה משום מכבה, כי כל הפעלת חומר אף שאינו מאיר אבל הולך מיהת וכלה ונשרף חייב עליו משום מבעיר, והמונע ומפסיק את כליונו חייב משום מכבה. (ב) יש לברר אם ברגע החיבור לא מתהוים בפנים ניצוצות אש, כשם ששמעתי שגם במאוורר ובמקרר אף שבמהלך הפעולה לא מתהוה שום אש אבל עם ההפעלה מתהוים ניצוצות אש (עמ"ש בקשר לניצוצות אש בספרי שו"ת ציץ אליעזר ח"א סי' כ' פרק א' ופרק י' עיי"ש).

כל הג"ל כתבתי לשם ברור בעלמא בכדי להעיר תשומת הלב על צורך הידיעה אם יש בההפעלה גם משום איסורים הנ"ל, אבל גם אם יתברר ונגיח שאין בההפעלה לא משום הא ולא משום דא, בכל זאת לפנינו עוד שני איסורים חמורים הגובלים באיסורי דאורייתא שנ"ל שעוברים בהפעלת מכונת-החרשים והם:

(1) איסור מתקן מנא, דבפתיחת הכפתור ועשיית החיבור בין החשמל שבבטריה לבין הממברנה הוא מכניס רוח-חיים-זרמי בכל חלקי המכונה אשר מקודם לכך נחשבה כגוף מת שכל רוח אין בה, ומכשיר בכך את המכונה שתהא ראויה למילוי תפקידה, וא"כ אם מצינו גבי הערכת שעון בשבת שהרבה מהפוסקים אוסרים זה מדינא ולכמה מהם נוגע הדבר באיסור תורה משום מתקן מנא, עיין או"ח סי' של"ח סעי' ג' ובשערי תשובה סק"ב ובמשנה ברורה ס"ק ט"ו, וכן במ"ב בסי' רנ"ב סק"ג עיי"ש, מכש"כ שיש לאסור הפעלת הזרם משום גמר כלי ומתקן מנא [או משום זה או משום זה] כי נוסף לעצם עשיית החיבור כשלעצמו, הרי היה חסר עד כה בגוף של המכונה הדבר החי הנושא אותה, היינו הזרם החשמלי ולכן אין לך גמר ותיקון גדול מזה, וא"כ הרי זה בכלל מה שפסק הרמב"ם בפכ"ג מה' שבת ה"ד שהמתקן כלי באיזה דבר שיתקן חייב [עמ"ש בדומה לזה וביתר אריכות בספרי שו"ת ציץ אליעזר ח"ג סי' ט"ז פרקים ז' ח' בדיוני שם על אודות הרדיו עיי"ש, אגב אזכיר דנ"ל דהסתכלות במשקפת וכיוונה בשבת אין שום איסור בהיות ואינו מחדש שום דבר בכלי וזהו דרך שימושה לכיוונה בכל פעם בכיוון אחר לפי הצורך, וכן דנתי בדבר פעם לפני הגאון החו"א ז"ל באחת מפגישותי אתו, והסכים לי על כך בפשיטות, ואכמ"ל].

(2) דעת החזון אי"ש בספרו על הלי' שבת סי' ג' סק"ט (מובא גם בספרי שם, ובתוספת מכתב שהגאון בעל חו"א ז"ל הוסיף לכתוב בקשר, לכך) דבהדלקת חשמל איכא משום חיוב בונה ובכיבוי איכא משום חיוב סותר מפני שבהדלקת הוא מכניס רוח חיים בחפץ ובסגירה הוא סותר זה, ובכה"ג אפילו בכלים חשיב בונה, עיי"ש ביתר אריכות, וא"כ לפי"ז אותו הדבר חייבים גם בהפעלת מכונת החרשים וכן בהפסקת ההפעלה, דגם כאן אותו הדבר בזה כמו במאור החשמל, בההפעלה הוא מכניס רוח חיים בחפץ ובסגירה הוא סותר.

לכן מכל הלין נראה דאין להתיר הפעלת מכונת החרשים מסוג המדובר וכן לא סגירתה ביום השבת גופא.

ב) נשאר לנו איפוא לדון בסוג מכונת חרשים זה על אודות השאלה השניה אם מותר לשאתה בשבת כשהיא מופעלת מע"ש ותשאר כך בפעולתה עד מוצש"ק, כי כפי שכתבו לי ישנה מכונת-חרשים מסוג כזה אשר הסוללה שלהם פועלת מאה וחמשים שעה באופן שאין צריך לעשות בהם שום דבר בשבת רק לטלטל את המכונה בכיס במלבוש.

רב אחד אשר פנה אלי בשאלה זאת על אודות היתר הטלטול נימק נטיתו להתיר להם את הטלטול אע"פ שהוא מוקצה בהיות כי בלתי המכונה הזאת אין החרשים יכולים להשתתף בתפלה ובקריאת התורה כראוי, וכן מפני שאפשר להחשיב חרש מדבר ואינו שומע כחולה שאין בו סכנה להתיר לו טלטול דבר מוקצה, ועוד זאת דיש מקום להחשיב כיש בזה קצת סכנת נפשות דבלי המכונה אינו שומע שום קול ורעש בשוק ובקל יבא לידי סכנה ע"י כלי מרכב. ומצד שני העיר אם אין לחוש לאחרים שהמכונה שלהם צריכים לחדש הסוללה גם בשבת שיראו ויחקו את המעשה ולא ידעו החילוק בין מכונה שלהם ובין זו.

והשבתי לו דלבי מגמגם מאד לבוא ולהחשיב את החרש כחולה שאין בו סכנה ולהתיר לו משום כך הטלטול. דראשית, קשה עצם דבר-ההנחה להחשיב איש כזה שאינו מרגיש בגופו שום צער ומיחושים והוא בריא בכל אבריו כחולה שאין בו סכנה, ושנית, זה שמצינו שמתירים בחולה שאין בו סכנה הוא כשהדבר בא לשם ריפוי והטבת המיחושים והקלת צער החולי, אבל לא כשאין הדבר בא בכלל לשם ריפוי והטבה, והכי מבאר בכזאת בשו"ת הגרע"א סי' ה' דמה שמותר לחולה הוא רק משום רפואה שלא יכבד החולי ע"ש. ובנידוננו הרי אין הדבר בא לשם רפואה או לשם הקלת עצם מחלת חרשותו אף במשהו, ושלישית גם בממש חולה שאין בו סכנה ישנה מחלוקת הפוסקים אם מתירים טלטול מוקצה עבורו, דהמג"א בסי' שכ"ח ס"ט סעי' ט"ו ושו"ע הגרש"ז בסעי' כ"ב והתפא"י בכלכלת שבת בכללי מוקצה מתירים, והפרמ"ג בא"א שם מפקפק בזה, והגרע"א בתשובותיו בסי' ה' שם והחיי אדם כלל ס"ט סעי' ט"ז אוסרים ע"ש, וא"כ נהי דיש מקום לסמוך להתיר כיון שהוא מידי דרבנן ומצינו כבר להרבה מהגדולים שהתירו [ועיי' גם מ"ש בזה בספר שביתת השבת במלאכת דש בבאר רחובות ס"ק פ"ג]. אבל דיו במה שמצינו שהתירו, דהיינו בממש חולה שאין בו סכנה, אבל א"א לבוא ולהתיר גם בכגון נידוננו שצריכים לבוא ולעשותו לפי מצב חרשותו כחולה שאין בו סכנה, אע"פ שבפעם הוא מהלך על רגלוהי ככל בני אדם הבריאים בלי הרגשת שום מיחוש וצער של חולי.

כן אין מקום לדון בשאלה מבחינה דין מלאכה שא"צ לגופה ודינה כפי שרצה

הרב הנ"ל לצדד בדבר זה, כי לא שייך זה בכלל כשהמדובר לא במלאכה אלא באיסור טלטול מוקצה, ומצינו שאדרבה שחלות איסור המוקצה הוא כשאינו לו צורך בדבר, ופשוט.

אולם לעצם השאלה נלפענ"ד שיש מקום להתיר לחרש לצאת במכונת-החרשים בשבת כשלא צריכים לעשות בה שום פעולה של הפעלת הסוללה מטעמים דלקמן.

ג) מצינו בשו"ע או"ח סי' ש"ח סעי' ו' דנפסק ברמ"א דאם נשברו כלי זכוכית במקום שיכולים להזיק, כגון שנשברו על השלחן או במקום שהולכין מותר לטלטל השברים כדי לפנותן שלא יזיקו בהם. חזינן מזה דבמקום שיש חשש של הזיקא התירו לטלטל את המוקצה.

ואע"פ דשם בסעי' י"ח גבי קוץ המונח ברה"ר מודגש בשו"ע שלכן התירו לטלטל פחות פחות מד' אמות, ובכרמלית מותר לטלטלו בהדיא מפני דחיישינן שמא יזיקו בו רבים ובמקום הזיקא דרבים לא גזרו רבנן שבות. וכך מודגש בכזאת גם בסי' של"ד סעי' כ"ז גבי גחלת של מתכת: אם הוא במקום שרבים נזיזקים בה. וניתן לדייק מזה לכאורה שהתירו דוקא משום הזיקא דרבים, אבל לא משום הזיקא דיחיד לחוד. וכך ראיתי באמת בשו"ע הגרש"ז בסעי' כ"ח שמדגיש לכתוב שדבר ההיתר בשברי זכוכית הוא מפני שבמקום הזיק הגוף של רבים לא גזרו על איסור מוקצה. והכי מדגיש לכתוב ולבאר בכזאת גם הערוה"ש בסי' ש"ח סעי' כ' ע"ש. אבל לעומת זה כפי שמבארים כבר הפרמ"ג בא"א ס"ק ל"ז והמשנה ברורה בס"ק ע"ז יוצא לנו דזה שצרכינן הזיקא דרבים הוא דוקא בנוגע להתיר איסור טלטול ד"א בכרמלית או בפחות מד"א ברה"ר דחמור יותר מטלטול מוקצה, אבל בנוגע להתיר איסור מוקצה בלבד מותר גם משום הזיקא דיחיד וכדמשמע מדברי השו"ע בסעי' ו' דהתירו לסלק שברי זכוכית בבית אף שסתם בית אין מצוי בו רבים כ"כ ע"ש.

יתר על כן מצאתי בשו"ת תשב"ץ ח"א סי' קל"ז וביותר בשו"ת חוט המשולש שעם התשב"ץ בטור השלישי בסי' ז' שמבארים דגם ההיא דקוץ ברה"ר הזיקא דרבים הנאמר שם הוא בלאו דוקא ה"ה שהתירו אפילו בשביל הזיקא דיחיד ע"ש. ולפלא על הפוסקים שלא הזכירו מזה, וביותר על הפרמ"ג והמ"ב, דהרי לפי"ז אין מקום לקושיהם ולחילוקם גם יחד.

וא"כ לפי"ז גם בנידוננו בחרש עד כמה שלא נחשוב זה כקצת סכנת נפשות. דהא יכול תמיד להסתכל בעיניו לכל הצדדים טרם הצותו הכביש, וגם נהג כלי המרכב הבא מאחוריו נוקט ברגע האחרון צעדי זהירות מצידו לעצירת הכלי מרכב בהבחינו שההולך רגל אינו שומע, אבל זאת ניתן לחשוב זאת מיהת כקרוב להנזק באחד ממקומות גופו בגלל חרשותו ואי שמיעתו לשום צעקת זהירות מאיזה צד

שתבוא מהמתקדם ובא מאחוריו אם בהמה אם איש אשר גם בעצרו לא ימנע בהרבה פעמים התנקשות ודחיפה והיזק איזה שתוא בגופו, ולכן אפשר לפי"ז להתיר ממילא טלטול המכונה גם כשלא נתפוס שיש בזה קצת סכנת נפשות, דמספיק גם אם יש בזה רק חשש שלא יזקק גופו בלבד.

(ד) בשו"ע או"ח סי' שי"ב סעי' א' פסקינן: משום כבוד הבריות התיירו לטלטל אבנים לקנח ואפילו להעלותם לגג עמו דהוי טירחא יתירא מותר. והלבוש בסעי' א' מסביר טעמו של דבר: מפני שכבר ידעת שגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה שהוא לאו דלא תוכל להתעלם דכתיב והתעלמת מהם ודרשו בו פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינו לפי כבודו, והכא נמי טלטול דרבנן דאסמכוה רבנן אלאו דלא תסור במקום כבוד הבריות נדחה לפיכך התיירו חז"ל לטלטל אבנים בשבת לקנח בהם שהוא כבוד הבריות בכך וכו'.

יסודה של ההלכה והסברה מקורה בגמ' שבת ד' פ"א ע"ב וברש"י. ועיין גם בתפא"י בכלכלת שבת בכללי מוקצה עיי"ש. [ועיין מה שמעורר בדברי רש"י המהר"צ חיות שם ובחידושו למגילה ד' ג' ע"ב עיי"ש].

למדנו מהאמור דהוהרהר איסור טלטול מוקצה משום כבוד הבריות שלא יתבזה האדם מגרמת אי הטלטול בעיני עצמו ובעיני הבריות באיזה דרך שהוא. וא"כ לפי"ז הרי נדמה דאין לך כבוד הבריות גדול מזה כמניעת בושה ובזיון מהחרש מאי שמעו לקול המדברים אליו דאין לתאר גודל החרפה ובושת הפנים ואי הנעימות הנגרמת לו מדי בואו בין אנשים ובביהכ"נ והוא בודד לו, אינו מקשיב להנעשה, ואינו יכול להשיב למה ששואלים אותו, באופן שאיכא בזה משום כבוד הבריות יותר מהנידונים האמורים, ועוד זאת, בבשתו זאת מעורב גם צער רב על ביטול תפלה בצבור ושמיעת קה"ת ואיש"ר וקדושה ובכדומה בביטול קיום חבילות של מצות קלות וחמורות, לכן שפיר יש להתיר טלטול מוקצה משום כבוד הבריות גדול כזה ולהתיר לחרש לשאת בשבת מכונת החרשים.

[עבור זה לבד בכדי שיוכל לקיים מצות קה"ת ויתר המצות אין פשוט להתיר טלטול מוקצה דהרי מצינו גבי מצות שופר ועוד מצוות דחכמים העמידו דבריהם בשב ואל תעשה במקום עשה ולא התיירו טלטול האבנים כנפל עליו הגל, יכן לא עליה לאילן או לשוט ע"פ המים וכו' כדי להביאו. ואע"פ שבנידונונו אם לא יתיירו לו יתבטל עולמית משמיעת קה"ת בשבתות, מ"מ נדמה דלא מצינו שיחלקו בכך. ועיין להלן מה שנכתוב עוד בזה בע"ה].

(ה) בכלל נלפענ"ד לחדש ולומר דבכגון מכונת החרשים אין בכלל איסור טלטול מתורת מוקצה, וכן גם אע"פ שהסוללה נמצאת בפעולה לא שייך שנאמר בה דהכל נעשה בסיס לשלהבת.

דהנה בספר חזון אי"ש על ה' שבת סי' י"ג אות ט"ז כותב לעיני בדברי הגמ' בשבת ד' מ"ז ע"א דאמרינן הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור. דמ"ש שלהבת מנר שמן ופתילה הלא בשעת הדלקה גם נר לא חוי למידי אלא לתשמיש האור, ואי דלא מקרי מוקצה כיון דהוא משמש להאור והוי ליה כשאר הכלים המשמשים א"כ גם שלהבת לא הוי מוקצה. ומתוך ד"ל דלעולם אין דרך הנר לטלטל בשבת דלמא תכבה. א"נ לעולם השתמשות הנר הוא במקומה ואין דרך לטלטלה ודבר שאין עשוי לטלטל כלל אע"ג דנהנה ממנו בשבת חשיב מוקצה. והלכך השלהבת חשיב מוקצה, אבל נר שמן ופתילה כיון דמותרין לאחור שכבה הנר מהשתא לאו מוקצה גינהו וכו' והלכך היה ראוי להתיר נר לטלטלו דחשיב כלי תשמיש דהוא מוזמן לתשמיש ע"י שיכבה, והלכך צריך טעם דנעשה בסיס לדבר האסור עיי"ש. והדברים מסתברים.

יוצא לנו לפי"ז דאילו הטעמים הנ"ל דאין דרך הנר לטלטל בשבת דלמא תכבה, ושלעולם השתמשות הנר הוא במקומה ואין דרך לטלטלה, לא היה בכלל תורת איסור מוקצה על נר, והנר שמן ופתילה שמותרין כשלעצמן לא היו נאסרין בגלל דנעשין בסיס לשלהבת. מפני דאזי גם השלהבת לא היה או מוקצה, דהכל היה נחשב כלי תשמיש דמשמשים להאור והוי ליה כשאר כלים המשמשים. וא"כ לפי"ז במכונת החרשים דדרך ההשתמשות בה הוא כמעט בדוקא בדרך הליכה וטלטול, בשעה שהולך ברחוב ובא בין האנשים, ועכ"פ אין השתמשותה דוקא במקומה, אלא דרך לטלטלה, וכמו"כ אין בה חשש כלל לדלמא תכבה ע"י הטלטול, דזה שייך רק גבי פתילה של שמן ובדומה לה ולא בכגון נר-וסוללה השמלית כידוע. א"כ אין כאן כלל דבר המוקצה, ואין כאן בסיס לשלהבת, והכל נחשב כלי תשמיש, דמשמשים לשמיעת החרש, והו"ל זה איפוא כשאר כלים המשמשים ואין כאן שום דבר המוקצה.

בגדולה מזאת ראיתי בספר מאורי אש לידידי הגרש"ז אויערבאך שליט"א בפרק ב'. הוא יושב ג"כ על מדוכה זאת של הסברת דברי הגמ' דנר ושמן ופתילה הו"ל בסיס לשלהבת, דמ"מ שלהבת עצמו מאי טעמא חשיב מוקצה, ומאריך בזה ועפ"י חידושו שם מסיק בכלל לומר דבמנורות חשמליות חשיב האור מחמת ליבוננו של החוט כלי גמור ולא חשיב מוקצה ומותר לטלטל בשבת מנורות חשמליות העשויות למאור לצורך גופן ומקומן אף בשעה שהן דולקות עיי"ש.

מובן שזה חידוש גדול ואין להשתמש בו בשו"א למעשה לגבי מנורות חשמל העשויות למאור, כאשר מחבר הספר בעצמו מעיר שם על כך שכתב הדברים רק בדרך פלפול של הלכה ולא למעשה, כן כותב שם גם אפילו לדידיה לצדד לאסור מיהת הטלטול מטעמים אחרים עיי"ש ויש הרבה לשאת ולתת בכל דבריו שם, והעיקר צריכים לומר כדברי החזו"א הנ"ל דאסור מפני דלעולם השתמשות הנר

הוא במקומה ואין דרך לטלטלה, ולכן שפיר יש לאסור משום כך משום איסור מוקצה גם מנורות חשמל להאיר.

אבל בכל אופן שהוא בכגון מכונת חרשים דעשויה לכתחילה לשם טלטול בזמן פעולת הסוללה שפיר יש מקום לומר דאין בה איסור מוקצה ולא דין דנעשה בסיס לשלהבת אשר אסור בכגון זה הטלטול גם לצורך גופו ומקומו (ועיין אר"ח סי' רע"ט סעי' ב' וברמ"א בסי' ש"ח סעי' ג.) וכנ"ל.

מה שכן יש מקום לתת לזה מיהת הוא דין כלי שמלאכתו לאיסור מכיון שהפעלת הכלי הוא ע"י הפעלת הסוללה שזה אסור בשבת, אבל בזה הרי הלכה פסוקה היא באר"ח סי' ש"ח סעי' ג' דכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו בין לצורך גופו ובין לצורך מקומו, והרי אין לך צורך גופו יותר מזה מטלטול מכונת חרשים לצורך הפעלת חוש שמיעתו של החרש [עדיין יש עוד לדון בדין זה אם לתת לכלי כזה דין כלי שמלאכתו לאיסור, אך אין אנו צריכים לכך בזה היות ובל"ז יש להתיר וכנ"ל].

(ו) נוסף על כל האמור יש להוסיף לציין לשם העדפה בעלמא, דבנידון שאלתנו שהיא על טלטול המכונה בכיס המלבוש, ומשמע שהמדובר כשאין בכלל טלטול בידים והיינו בכגון שמפעיל המכונה מע"ש וגם מכין ושם אותה בכיס המלבוש ובשבת לובש המלבוש ומטלטל אותה באמצעות המלבוש, ואיכא רק מה ששם האזניה מסביב לאוזן שיכול להשימה גם בכלאחר יד או שבכלל גם ישן כך בליל שבת כשהמכונה מחוברת לו, א"כ יוצא לפי"ז שבאופן כזה אין כאן בכלל טלטול מוקצה בידים כי אם רק טלטול באמצעות הגוף, ובוזה הרי נפסק באר"ח סי' ש"א סעי' ח' דטלטול גופו קיל יותר אפילו מטלטול מן הצד ומותר לטלטל בגופו אפילו לצורך דבר האסור ע"ש, והיינו לצורך המוקצה בכדי להשתמש בגוף המוקצה ע"ש ובש"ע הגרש"ז סעי' ט"ו וכן בסי' רע"ו סעי' ו' עיי"ש. ועיין גם בשו"ע בסי' ש"י סעי' ז' ובנושאי כליו מ"ש בגדרי תנאי החילוקים של אופן הכיס התלוי בבגד, וכן בחיי אדם כלל ס"ז סעי' ט' עיי"ש, וכמו"כ גם בשו"ע סי' ש"א סעי' ל"ג וט"ז ומג"א עיי"ש.

כאמור הזכרנו כ"ז רק לשם העדפה בעלמא, ובכדי לציין שאין בכגון זה אפילו טלטול ממש בידים, אבל גם אם ישנו טלטול ג"כ יש להתיר, וכפי הנ"ל. (ז) מכל הלין שנתבאר נלע"ד דשפיר יש להתיר לחרש לטלטל מכונת-החרשים כשהיא מכונת מע"ש באופן שאין צורך בהפעלת הסוללה בשבת, ואין מקום לחדש גזירות מעצמנו לחוש משום מראית עין של אחרים ולשמא יבואו אחרים ללמוד להתיר לעצמם גם הפעלת הסוללה, כשם שאין חוששים להשתמש במאור החשמל בבית הנדלק ונכבה ע"י שעון חשמלי מכוון מע"ש מבלי לחוש למראית עין וגם לא לשמא ילמדו אחרים להדליק בשבת באי ידיעתם להבחין בין

הנערך מע"ש להנערך בשבת, ובחז"ל מצינו שגורו בקשר לכך רק כשאיכא משמיץ קול ואוושא מילתא, ולא בגוונא אחריתא. עיין מ"ש בדומה לזה בספרי שו"ת ציץ אליעזר ח"ד סי' ל"א בנוגע להפעלת הממטרות בשבת על ידי כוון מע"ש עיי"ש. אלא שזאת יש להורות לחרשים המשתמשים במכונה שיראו לתפור בחוט את כיס המלבוש שסוללת המכונה מונחת בה, או לחבר את פיה במחטים וכדומה איזה שינוי דמינכר, משום שמא יטה, דהיינו בכדי שלא יבוא מתוך שכחה והרגל לכבות המכונה עם גמר התפלה או עם החזרה לביתו כפי שרגיל לעשות כן בימות החול.

ח) בחקרי שמעתי שישנם כהיום כבר מכונת-חרשים כאלה שאינם זקוקים לסוללה (הם חדישות ומזמינים אותם מאמריקה) ונקראים בשם "פיזואלקטרו", הן עובדות בלי סוללה ופועלות באופן אוטומטי וגנירטורי ומתקיימות ופועלות כך בלי הפסק מספר שנים, והחריש ברצותו להשתמש בה צריך רק להשימה ולחברה אל אחורי אזנו בלבד. ולפי"ז יוצא לנו לכאורה שלאור בירורי הנ"ל אין בכגון מכשירי שמע כאלה שום פעולת איסור מצד החריש.

אבל התחשבתי שמן החובה להוסיף עוד כמה בירורים בקשר לסוג החדיש הנ"ל כי הרי איך שהוא ישנו מיהת משום יצירת זרם בשעה שהמכשיר נכנס לפעולה וכן משום הפסקת זרם החיות עם ההפסקה מפעולתו, ויש לפי"ז לדון בדיון עצם יצירת זרם וכן אי יש בזה משום מתקן מנא, וכן או משום בונה וסותר לשיטת החזו"א שהבאנו לעיל בדברינו, ועוד כמה בירורים מחודשים שיש לנו לברר בזה בע"ה, ונקדים לזה כמה דברים.

ט) לעיל באות ד' קבענו יסוד עפ"י ההלכה שמצינו שהותרה איסור טלטול מוקצה משום כבוד הבריות והותר עפ"י טלטול אבנים לבית הכסא לקנח. יש להוסיף להאמור, מה שמצינו בשבת דף צ"ד ע"ב שהתירו הוצאת המת לכרמלית מהך טעמא גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה, ונפסק כן להלכה ברמב"ם בפרק ט"ו מה' שבת הכ"ב ובפכ"ו הכ"ג ובמ"מ שם ובשו"ע או"ח סי' שי"א סעי' ב. ומוסיף שם השו"ע דה"ה אם הוא בבזיון אחר כגון שהיה בספינה והיו הא"י מתאספים שם וכן כל כיוצא בזה. ובערוה"ש בסעי' י"א איתא בלשון: כשהתירו משום בזיון המת לאו דוקא בזיון של סרחון דה"ה בזיון אחר כגון שמוליכין אותו בספינה וריקים ופוחזים נתאספו שם ועושים שחוק מהמת וכו'. ואם כך התירו טלטול המוקצה משום בזיון ושחוק במת, מכש"כ שיש ללמוד מזה להתיר טלטול המוקצה בבזיון ושחוק שעושים מהחי אשר חרש הנהו ואינו שומע לקול מלחשים.

כמו"כ למדים אנו מסוגית הגמ' בשבת שם בד' פ"א ע"ב דהתירו טלטול המוקצה לא רק עבור כבוד הבריות גדול כעבור קינוח בבית הכסא, אלא גם עבור

כבוד בריות הרבה קטן מזה. דמקשינן שם: איתביה רבינא למרימר ר' אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו לחצות בו שיניו וחכמים אומרים לא יטול אלא מן האבוס של בהמה [שהוא מזכך, אלמא העמידו דבריהם במקום כבוד הבריות שפעמים נראה מבחוץ וגנאי הוא לו. רש"י] הכי השתא התם אדם קובע מקום לסעודה [והיה לו להכין שם מאתמול. רש"י] הכא אדם קובע מקום לבית הכסא? ע"ש ברש"י. הרי דחכמים לא העמידו דבריהם באיסור טלטול מוקצה אפילו במקום כבוד הבריות קטן כזה של חציצת שיניו בהיות וגנאי הוא לו כשיראו פעמים שיניו מבחוץ ולא יהיו מחוצצות. ורק לא התירו מפני דהיה לו להכין מאתמול.

והכי דייק לפסוק להלכה עפ"י הגמ' הנ"ל המג"א בסי' שכ"ב סק"ד דמשמע דאם הזמינו חבריו לסעודה בשבת ולא היה אפשר לו להכין מע"ש שם דבר לחצות בו שיניו מותר לטלטל קיסם לחצות בו שיניו אם אין לו דבר אחר מפני כבוד הבריות. ורק מסיים דבמקום שאין נחשב זה לגנאי אסור ע"ש. והפרמ"ג מובא גם במ"ב בשער הציון סק"ב מצדד להתיר גם לקטום הקיסם ביד לחצות בו שיניו אם א"א לחצות בו בלא זה מפני דקטימת הקסם ביד הוא רק משום שבות עיי"ש. וא"כ מכש"כ דיש להתיר טלטול מוקצה משום כבוד בריות גדול כזה של חרש הבא בין אנשים ופניו נלבנים כשאינו שומע מה שמדברים אליו ובושה תכסהו לאין שיעור.

י) ולכאורה היה מקום להתיר משום זה לא רק איסור דרבנן כי אם גם ל"ת של תורה כדאמרינן בגמ' דגדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה. וזה דבהיא דקיסם מתירים רק ביד שהוא משום שבות בלבד ולא בכלי דהוי איסור דאורייתא הוא משום דלא הוה בעידנא, וכדמבאר הפרמ"ג שם דד"ת לא הותר כ"א דרבנן אף דעבר על לא תסור מקודם ובעידנא דמיעקר לאו לא מתקיים כ"ה אפ"ה שרי מפני כ"ה ע"ש. וניתן לכאורה למישמע מזה דאבל משום הך טעמא גופא דל"ה בעידנא הוא דלא התיר גם ד"ת. ולפי"ז בנידוננו שהמדובר על עקירה בעידנא דהיינו בעידנא של כ"ה בנשיאתו המכוונת-חרשים מסביב לאזנו ושומע למה שמדברים אליו ולהנעשה מסביבו יש מקום להתיר גם אילו היה קשור זה עם עבירה על ל"ת של תורה.

אבל זה אינו. דזה שמצינו דכבוד הבריות דוחה ל"ת שבתורה הוא רק כשהעקירה הוא בשב ואל תעשה ולא כשהוא בקום ועשה כדאיתא בברכות ד' כ' ע"א. ורק איסורי דרבנן דאסמכוה אלאו דלא תסור הוא דהתירו משום כבוד הבריות לעקור דבריהם אפי' בקום ועשה כמבואר בברכות שם בד' י"ט ע"ב ע"ש וברש"י ד"ה כל מילי דרבנן. וזה שבשבת שם איתא בסתמא גדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה אעפ"י שהמדובר על עקירה בקום ועשה כטלטול אבנים המכוון לל"ת של לא תסור כיוצא מדברי רש"י בשבת שם וכדמצינו נמי ברש"י בעירובין ד' מ"א ע"ב שהגמ' שם ג"כ סותמת לענין בעיא של עקירה בקום ועשה לצאת

מארבע אמותיו כשתוצרך לנקביו ואמרת: גדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה. ומפרש רש"י: ל"ת שבתורה לאו דלא תסור ע"ש.

ועיין גם בשו"ת נודע ביהודה מהדו"ק חאו"ח סי' ל"ה מה שכותב לבאר עפ"י הירושלמי דאפילו בשב ואל תעשה לא הותרה עקירת ל"ת שבתורה משום כבוד הבריות כי אם עבירה לשעה אבל לא לזמן מרובה עיי"ש.

יא) אולם לפי ההמצאה האחרונה של משקפי-שמע המשמשים בעיקרון לפי המראה החיצוני למשקפי ראייה ורק בידיות יש מילוי-זרמי שעם הרכבתן מופעל הזרם והחרש שומע וזה יכול להחזיק לשנים אבל לאט לאט הזרם הולך וכלה וזה תלוי לפי ריבוי השימוש בהם. בזה אם כל הבעיה היא רק של הפעלת וכלי זרם שאין בו ממש ואין שום שאלה של הבערה או כיבוי, בכגון זה נלענ"ד דשפיר יש להתיר לחרש להרכיבן אפי' בשבת בכדי לשמוע דלכל היותר לא יכול להיות בזה כי אם איסור דרבנן של מוליד וכפי שהראנו הרי הותר משום כ"ה אפי' בקום ועשה לא מוקצה בלבד כי אם כל איסורא ושבות דרבנן. וכאן הרי הוי גם בעידנא, דבעידנא דמרכיב ומפעיל הזרם מיד רגע הוא מתחיל גם לשמוע וסר ממנו בושט אי השמיעה.

יב) ואין כל מקום לדון לחייב בהרכבת משקפי-שמע אלה משום תיקון מנא או משום בונה, ועם הורדתן משום סותר, וכנ"ל בשיטת החזו"א. כי הפעלת הזרם שבמשקפי-שמע אלה לא באה עם ההרכבה וגם לא כתוצאה ישירה ממנה, אלא הזרם מתעורר לתחיה בהגיע אליו קול דיבור או הברה אשר מעורר חוש השמע באמצעות משקפי-שמע אלה, ואותו הדבר בפסיקת הפעלתו בא זה עם הפסקת קול הדיבור או ההברה ואינו תלוי בההורדה. ולכל היותר יש לזוהר שלא להרכיב בדיוק באותו רגע שמדברים אליו אלא קצת קודם בשעה שאין לפניו עוד קול הברה. וכן לא להסירן כי אם לאחר גמר קול הדיבור וההברה. עיין ברמ"א באו"ח סי' רע"ז ובדברי יתר השיטות המובאים במ"ב שם לענין דין פתיחת דלת בנר שמונח אחורי הדלת עיי"ש וכאן קיל בהרבה, דשם פתיחת הדלת הוא שמביא או שנותן מקום לרוח ליכנס אבל בנידוננו עצם ההרכבה אינה מביאה את קול ההברה אשר יפעיל הזרם שבו.

ומה"ט נראה דאין בכלל בהרכבתן של משקפי-שמע אלה גם לא משום מוליד זרם כי לא הוא מוליד הזרם, ומעצם ההרכבה לא נולד שום זרם והוא נולד ובא רק בהגיע אליו קול דיבור או הברה וכנ"ל.

יג) אלא שלכאורה יש אבל לאסור את הדיבור אל החרש הנה המורכב במשקפי-שמע אלה דהרי האדם המדבר מפעיל בדיבורו אליו את הזרם שבמשקפי-שמע, דומיא דדינא דהמנפח בכלי זכוכית דחייב כדאיתא בשבת ד' ע"ה ע"ב ונפסק ברמב"ם בפ"י מה' שבת ה"ז ודומיא שמצינו שנפסק בשו"ע או"ח סי'

ש"ח סעי' מ"ו דאסור לשאת תחת אציליו זרע התולעים שעושין המשי מפני שאסור בטלטול ועוד מפני שהוא מוליד בחומו ע"ש וה"נ הרי מוליד בדיבורו. ולשיטת החזו"א י"ל דבדיבורו הוא בונה את הכלי בהפעילו אותו לתחיה, ועם הפסקת דיבורו הוא סותרו בהיפסק הזרם וחזרתו לגוף מת.

(יד) ברם משום הפסקת דיבורו אין לאוסרו, דלא מצינו שיאסר האדם משום שב ואל תעשה בלי שום פעולה כל שהיא מצידו, וביתר על כן מצינו בשו"ע בסי' רע"ז סעי' ב' שנפסק זאם היה פתוח הדלת נגד המדורה מותר לסוגרו ואין בו משום מכבה. ומבאר המ"ב בסקי"א דאע"פ שהרוח היה מבעירה אין בו משום מכבה שאינו עושה כלום אלא עוצר הרוח זאם תכבה תכבה ע"ש, ומכש"כ בנידוננו שאינו עוצר אפי' שום דבר אלא מונע מלהשמיע עוד את קולו אשר יוליד בגרמתו את הזרם, ופשוט.

טו) ומתוך כך נראה דבאמת אין גם לאסור אפילו את הדיבור אליו ואין בהדיבור לא משום בונה וגם לא משום מוליד, והוא בהיות ויש כאן רק בונה או מוליד לרגע קט ומיד עם הפסקת הדיבור הוא נסתר ונכלה מאליו, ומסתבר לומר דבכה"ג לא מיקרי נעשה מעשה חדש [ע"ין בספר שביתת השבת בדיני מלאכה שאינה לקיום מ"ש בשם הח"ס ועוד, דלא קיי"ל כהירושלמי דס"ל דבנין לשעה הוי בנין, וכן ע"ין בערוה"ש בסי' שי"ד סעי' כ"א מ"ש לבאר דגהי דאיתא בירושלמי דבנין לשעה הוי בנין מ"מ בעינן שיתקיים עכ"פ יום א' דומיא דמשכן עיי"ש]. וכמו"כ מכיון דדרכו בכך למלא תפקידו עם התחלת היותו בדרך של בנין וסתירה דהיינו בהתעוררות לחיים עם שמיעת קול דיבור ובהפסקה אוטומטית של החיות עם הפסקת הדיבור, לכן אין בגרמת החיות ע"י הדיבור משום מתקן מנא. ואפשר גם ללמוד זה מדברי הט"ז באו"ח סי' שי"ג סק"ז שכותב לענין הנודות של בדיל שיש בה שרוי"ף אם מותר להדקה בחזק, דנראה דדוקא בכוס יש מי שמחמיר שא"צ לפורקו כי עיקר תשמישו שלא ע"י פירוק משא"כ בנוד שעיקר תשמישו ע"י פירוק תדיר לא מקרי גמר מלאכה אפי' אם הוא תוקע בחזק השרוי"ף ע"ש וכן במג"א בסקי"ב ובערוה"ש סעי' ל"א עיי"ש. וא"כ ה"ה נמי בנידוננו אין בכאן משום בנין כלי וגמר מלאכה בהיות ועיקר תשמישו ע"י פירוק, דהיינו שיופעל עם הגעת קול הברה ויופסק ויפורק עם הפסקת הקול, והדברים עוד ק"ו בהיות ובנידוננו מתפרק ונפסק מדי פעם מאליו באופן אוטומטי וכנ"ל.

טז) ולפי"ז יובן דאין לדמות זה לדברי הפרמ"ג בסי' ש"ח בא"א ס"ק ע"ח במ"ש לענין המשכת השעון דאפשר דל"ד למטה רפויה וכדומה שזה אין כלי בלא המשכה והוי כמכה בפטיש או מדרבנן אסור דהוי כמווד בשבת ע"ש, דשאני התם גבי שעון דמחוסר מעשה של המשכה, וכן בהפסקה לא באה כי אם לאחר

זמן בגמר המילוי, [עיי'ן מה שהבאנו לעיל באות ט"ו בשם הערוה"ש דבנין אפילו לשעה לא הוי פחות מליום אחד]. וכמו"כ עיקר תיקונו של שעון הוא שיהא נמצא תמיד במצב של הליכה שיוכל להורות את השעה, ופעולת המילוי הוא שחותר על כך שיהא במצב של הליכה, ומשא"כ בנידוננו שמשקפי-השמע עומדים מוכנים לתשמישם מבלי שיחסר כל מעשה להפעלתן, וההפסקה באה מיד, וגם עיקר תיקונו ותשמישן הוא בכך שיהיו תמיד נמצאים במצב של הפעלה והפסקה הלך וחזור עם השמעת קול דיבור ועם ההפסקה, ואילו יקרה שימישכו במהלכן ובהפעלת הזרם גם עם הפסקת קול הדיבור אל החרש יקחו אותן לתיקון, ולכן שפיר י"ל דאין בכה"ג לא משום בונה ותיקון כלי וגם לא משום מוליד זרם [ועיי'ן במ"ב בסי' ש"מ סק"ז מה שמביא דעת הרמ"א בתשובה והרבה אחרונים דעימיה המתירים לפתוח ספר שכתוב בראשי חודי דפיו אותיות, משום דכיון דעשוי לנעול ולפתוח מיד ליכא ביה משום מחיקה וכתובה והוי כדלת הנסגר ונפתח תמיד דאין בו משום בנין וסתירה עיי"ש].

(י) ואם ירצה מי שהוא להתעקש ולטעון דזה ניחא לענין שאלת בנין וסתירה ותיקון מנא. אבל לענין איסור מוליד לא משנה כלל מה שהולדה היא בת חלוף, ובכל הולדת זרם נוצר כל רגע זרם חדש והראשונה היא בת חלוף, אף אנו נשיב אמרינו ונאמר דמלבד מה שדעתנו היא בכלל דבאמת אין בשום הולדת זרם משום איסור מוליד בהיות ואין שום ממשות בזרם, וכדביארנו את דעתנו בשו"ת ציץ אליעזר ח"א סי' כ' פ"י ע"ש. נוסף לזה הרי איסור מוליד אינו אלא מדרבנן וא"כ הוי זה פס"ר דלא ניחא ליה בדרבנן ובשל חבריו, והמדובר באיסור מוליד דקיל ממלאכה ממש של דרבנן, וגם אינו מתכוין והוא כמתעסק בעלמא, דהמדבר אינו יודע בכלל שבדיבורו מפעיל ומוליד זרם במשקפי השמע של החרש, עיי'ן בכל זה בשבת ד' ק"ג ע"א ותוס' ד"ה דקעביד בארעא דחבריה וברף ע"ה ע"א תד"ה טפי ובמג"א בסי' תרנ"ח סק"ב ובמחצה"ש, ובמ"ב סק"ז ושער הציון סק"ח, וכן בדגול מרבבה בסי' ש"מ למג"א סק"י, ובחידושי רע"א בסי' שי"ט סעי' י"ז ובתשובותיו בסי' כ', ובמ"ב וביאור הלכה בסי' שי"ט שם, ובספר באר יצחק חאו"ח סי' ט"ו ובהשמטות. והדברים ארוכים, ומשום הכי נראה דפשוט הדבר דאין לחוש בענייננו בהולדת הזרם ע"י הדיבור משום איסור מוליד. וכמו"כ מצאתי בספר מנחת יו"ט בסי' צ"ח ס"ק י"ב שמביא בשם ספר גור"ר הספרדי כלל ג' סי' י"ד דהתיר לרחוץ בבורית בשבת אע"ג דעושה רתיחה והוי כעושה ברית חדשה מ"מ כיון שאינו אלא לשעה לא יחשב מוליד ע"ש [בעצם דין רחיצה בסבון עיי'ן באו"ח סי' שכ"א סעי' י'. וכן בערוה"ש שם בסעי' י"א ומ"ש בהיתר רחיצה עם בורית שניתך ע"ש, וכן מ"ש בזה גם בספר שביית השבת במלאכת דש בבאר רחובות אות ס"א ואכמ"ל], הרי כסברתנו הנ"ל דמוליד לשעה

לא הוי מוליד. אמנם מביא שם דהמהרש"ם בתשובה בכת"י דחה דבריו והוכיח דגם מוליד לשעה מיקרי מוליד, אבל לא הביא לנו טעמי דחיתו. כן ראיתי בספר שביתת השבת בדיני מלאכה שאינה לקיום מ"ש להוכיח דמוליד חייב גם כשאינו לקיום ע"ש, ויש לדון בראיותיו שם שהמדובר בהם כשעצם הדבר המוליד מתקיים ורק הדבר שהוליד בו אינו מתקיים. ובכל אופן שהוא ברור דהבעל גו"ר הוא עמוד גדול לסמוך עליו, ובפרט כשהמדובר לענין איסור מוליד דקיל איסורו ומצינו שמקילים בו הרבה כל דלא עביד מעשה בידיים או שמתערב ואינו בעין או שהוא דבר שא"א ליהרר בו ואין מתכוין לזה וכדומה לזה, כמתבאר בשו"ע או"ח סי' שכ"ס עיפיים ט' י"ב י"ג י"ד ע"ש ובמ"ב ס"ק ל"ד ל"ט מ' עיי"ש. ולכן שפיר יש לצרפו לסניף חדש בנידוננו שהמדובר לענין הולדת זרם ושכמעט כל צדדי ההקלה כנ"ל ביה.

לכן מכל הלין נראה דשפיר יש לדון ולהורות שלא לאסור את פי המדבר אל החרש המורכב במשקפיה השמע גם לא משום איסור מוליד.

(ח) רב אחד עוררני דיש סברא לומר דבהיות דבהעדר המכונה אין החרש שומע קריאת התורה אולי יש בכך משום "שבות דמצוה". אולם כפי שכבר הוכרתי לעיל בדברי באות ד' א"א להתיר משום זה שבות ע"י ישראל וכדמצינו בשופר וכו' שהעמידו דבריהם לעבור על ד"ת בשב ואת. כן עיין באו"ח סי' של"א סעי' ו' שהעמידו חכמים דבריהם אפילו במקום כרת דמילה, וזה שמצינו שישנם המתירים שבות במקום מצוה הוא דוקא ע"י אמירה לעכו"ם כנוכר בשו"ע בסי' רע"ו סעי' ב', והגמ' בעירובין ד' ס"ח ע"א מחלקת בהדיא בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה, והכי מבאר נמי המשנה ברורה שם בס"ק כ"א דדוקא באמירה לעכו"ם הוא דישנם המתירים אפי' במלאכה גמורה במקום מצוה אבל שבות דישראל עצמו לכ"ע אסור אפילו במקום מצוה, ובשער הציון בסק"ל מציין המקור לכך הגמ' דעירובין ד' ס"ח והיינו כנ"ל, ועיין בפרמ"ג בסי' ש"ז סק"ז וסק"ח שדן רק בלהתיר שבות דשבות ע"י ישראל במקום מצוה, אבל בחדא שבות פשיט"ל דאסור.

אמנם ממה שנפסק בשו"ע סי' ש"ו סעי' י"א דמותר לקנות בית בא"י מן הא"י וכו', ישנו אסמכתא שהותר גם לישראל בעצמו המקח וממכר משום המצוה, אבל מלבד דמצות א"י שאני דשקולה נגד כל המצוה ואין ללמוד משם על מקום אחר, מלבד זה על כגון דא הגדיר לנו המגיד משנה בפ"ו מה' שבת ה"ו הביאו המג"א בסי' ש"ז סק"ז וכתב: ודע שאין מדמין דבר לדבר בעניני השבותים ואין לך במ להתיר אלא מה שהתירו חכמים ולגבי מילה לא התירו שבות גמור ולגבי מקח בית בא"י התירו ע"כ. ויפה סיים ע"ז הערוך השלחן בסעי' י"ח וכתב "אמנם במקום שלא אמרו מפורש נקטינן כדעת הרמב"ם שהוא הדרך המיצוע וכן ראוי

להורות" והיינו להתיר במקום מצוה דבר שאין אסור לעשותו אלא משום שבות באמירה לעכו"ם דוקא. ועיין שם במג"א גם בסק"ח ובמ"ש לענין טלטול ס"ת חוץ לעירוב מפני קריאת התורה ובמחצה"ש שם במ"ש דמשמע מהתוס' בגיטין וב"ק דלא התירו הטלטול אפי' ע"י עכו"ם, וכותב דאפשר לחלק בין ללמוד בו לבין לקרות בו. דאז יש להתיר ע"י עכו"ם, אבל כותב דמדברי הג"מ שהעתיק בלשון ס"ת משמע דאסור אפי' משום לקרות עיי"ש ואכמ"ל בזה. חזונו מיהת דעכ"פ אין להתיר במקום מצוה כ"א ע"י עכו"ם.

(ט) לכאורה יש מקום לדברי הרב הנ"ל לגבי יו"ט, כדמצינו בה' יוה"כ בסי' תרי"א סעי' ב' דהתירו לקנב ירק וכו' משום עגמת נפש. והמשנה ברורה שם בביאור הלכה כותב להתיר אפי' בירק שאינו נאכל כמות שהוא חי אע"פ שאסור משום טלטול מוקצה, דכמו שהתירו הכנה לחול משום עגמ"ג כמו כן התירו מוקצה ג"כ מטעם זה ע"ש. הרי דמשום עגמ"ג התירו אפי' ביוה"כ דחמירא מיו"ט לעבור על איסור מוקצה, וא"כ נלמד מזה לכאורה להתיר טלטול מוקצה ביו"ט לישראל גופא גם משום מצות קריאת התורה. וכן ראיתי שכותב בדומה לזה בהגהות וחיידושים מהחת"ס על או"ח על דברי הרמ"א בסי' רע"ו סעי' ב' הנ"ל דיש מתירים לומר לעכו"ם להדליק לו נר לסעודת שבת וכו'. וכותב הח"ס דאע"פ שהרמ"א מסיים דיש להחמיר במקום שאין צורך גדול דהא רוב הפוסקים חולקים על סברא זו. אבל אפשר דלא פליגי אלא בשבת דאיכא עשה ול"ת דרבנן עכ"פ משא"כ ביוה"כ דליכא אלא ל"ת אפשר דכ"ע מודים דאית מצוה ודחי שבות מק"ו דמצות תוספת עגמת נפש דחי שבות דקניבת ירק והוא שבות שע"י מעשה ישראל מכ"ש אמירה לנכרי דקיל טפי וכו' ע"ש.

אולם תיקשי אבל לפי"ז מה שהבאנו מהא שמצינו בהדיא דלא התירו ביו"ט שום איסור דרבנן וגם לא איסור מוקצה משום קיום מצוה דאורייתא כמצות שופר וכדומה.

לכן נראה ברור דאין ללמוד מההיא דקניבת ירק דהתירו משום עגמת נפש, להתיר גם במקום מצוה, בהיות ולגבי מצוה מצינו בהדיא דלא התירו. וכן ראיתי בשו"ת ח"ס בעצמו בח"ו סי' פ"ו דאחרי שהעתיק גם שם מ"ש על גליון השו"ע כנ"ל, חזר בו מדבריו וכותב דבאמת אין לדמות היתר שבות במקום מצוה גופנית וענג שבת או שמחת חתן וכלה להתיר שבות לצורך גבוה דחמיר טפי דהרי אוכל נפש הותר ביו"ט משום שמחת הגוף ולא הותרה נדרים ונדבות לצורך גבוה למאי דקיי"ל, ואפי' למ"ד נו"ג קרבין ביו"ט היינו משום דמחשיב ליה צורך הדיוט שלא יהיה שלחנך מלא וכו' עיי"ש.

(כ) אולם נ"ל דשפיר יש להתיר מיהת ע"י עכו"ם פתיחת הבטריה במכונת" חרשים אפילו בשבת, כשם שמצינו להי"א בשו"ע שם בסי' רע"ו סעי' ב' שהתיר

לומר לא"י להדליק לו נר במקום מצוה. וזהו בצירוף יתר הצדדים שכתבנו עד כה, שיש בהם בכדי להקל מיהת באמירה לעכו"ם, ולכן נהי שהרמ"א שם כותב דיש להחמיר במקום שאין צורך גדול דהא רוב הפוסקים חולקים ע"ז. יש לחשוב גידוננו צורך גדול. ומה גם כשהאמירה לעכו"ם יהיה מע"ש דאז בודאי יש להקל ועיין בספרי שביתת הים פרק ט' מה שהבאתי דעת המתירים והאוסרים בזה וכן דברי גדולי פוסקים המתירים בפשיטות באמירה מע"ש להדליק במקום מצוה. עיי"ש. וכאמור הדעת נוטה להתיר האמירה גם בשבת גופא בהיות ובגידוננו האיסור דאורייתא בפתחת הבטריה עוד לא ברור בהחלטיות, ויש להאריך.

כא) מובן שע"י אמירה לעכו"ם עדיפא מע"י שנים שעשאוהו דבשנים שעשאוהו איסורא הרי מיהא איכא, וא"כ בשנים שעשאוהו איכא ביה מעשה וע"י עכו"ם לית ביה מעשה, וכדמחלקת הגמ' בעירובין הנ"ל. ועוד זאת לדעת כמה מהפוסקים איכא אפילו איסורא דאורייתא בשנים שעשאוהו ורק חיובא הוא דליכא, עיין בספר באר יצחק חאו"ח סי' י"ד עיי"ש, ועיין מ"ש בזה בספרי שו"ת ציץ אליעזר ח"ד סי' ד' אית י' ע"ש, וכמו"כ הבאתי שם בספרי בשם שו"ת חסד לאברהם תאומים ז"ל מהדו"ק חאו"ח סי' כ"ח דסובר דלא שייך לפטור ב' שעשאוהו כי אם דוקא במלאכות שיש להם שיעור, אבל באותן מלאכות שאין להם שיעור קצוב להתחייב עליהם כגון בונה וחורש אין מקום לפטור משום שנים שעשאוהו ע"ש ובמבעיר הרי ג"כ חייב בכל שהו כנפסק ברמב"ם בפ"ב מה' שבת ה"א.

ואזכיר בזה גם מה שראיתי בשו"ת האלף לך שלמה להגרש"ק ז"ל חאו"ח סי' קמ"ד שכותב ז"ל: מה שהעיר לשאת תינוק למול או ס"ת במקום שאין עירוב להיות מותר ע"י שיוציאוהו שנים יחד דב' שהוציאו פטורין, הנה נלענ"ד טעם נכון דאין לעשות כן דהנה ב' שעושיין מלאכה כ"א נעשה שליח לחבירו כמ"ש בפ"ק דב"מ גבי שנים שהגביהו מציאה או ב' שגנבו, ומה דבשנים שהוציאו פטורין היינו מכח דאשד"ע כיון דזה אינו זכיה לו וא"כ הרי מפורש בפ"ב דקדושיין דבד"ש ישלד"ע א"כ מה שב' שהוציאו פטורין הו"ו רק בדיני אדם אבל בדיני שמים חייבין וא"כ אין זה עצה טובה כיון דבדיני שמים חייבין, לכך נתנו עצה אחרת מה שבדיני שמים מותר עכ"ל.

איברא דדברי הגרש"ק ז"ל תמוהים, דאיך כותב דטעם הפטור של שנים שהוציאו דהוא מכח דאשד"ע, הרי בשבת ד' ג' ע"א ודף צ"ב ע"ב דרשינן זה מקרא דבעשותה העושה את כולה ולא העושה מקצתה, ומכיון שכן דישנו ע"ז פיטורא דקרא א"כ הרי תו לא שייך לומר בזה אשד"ע, דמכיון דעושה רק מקצתה אין כאן עבירה. [מיותר לפי"ז לציין בזה גם דברי שו"ת חתם סופר חאו"ח סי' פ"ד שמבאר, ומביא כן גם בשם הבית מאיר, דלענין מנוחת שבת לא שייך שיהיה

שלוחו כמותו דהתורה הקפידה על מנוחות גופו של ישראל ולא אגוף המלאכה. וכך חוזר ומבאר הח"ס שם בסי' ר"א עיי"ש].
אכן אמירה לעכו"ם עדיפא מיהת משנים שעשאוהו מכח מה שהתבאר לעיל מיניה.

כאמור המדובר במכונת חרשים העובדת עם בטריה, אבל בכגון משקפי-שמע וכדומה יש להתיר הכל וכתבאר לעיל בעה"ת.
וד' יראנו נפלאות מתוה"ק ויאיר עיננו בה.

ס י כ ו ם

דינים העולים להלכה לפי סדרן של דברים.

(א) בהפעלת מכונת חרשים בשבת אין משום איסור אילודי קלא וגם לא משום משמיע קול.

(ב) ישנה מחלוקת בפוסקים אם יש בהשמעת הקאמע"ר טא"ן של החזנים בשבת משום איסורים הנ"ל. הרוב דעתם לאסור.

(ג) בהפעלת מכונת חרשים הפועלת באמצעות בטריה שהחומר שבה ממולא בנוזל גפרית או במלאי חשמלי יש ספק גדול אם אין בההפעלה בשבת משום מבעיר ובההפסקה משום מכבה.

(ד) כן עוברים בהפעלת מכונת חרשים בשבת משום איסור מתקן מנא ולפי דעת החזו"א ז"ל עוברים בהפעלה משום איסור בונה ובההפסקה משום איסור סותר. (ה) אין שום איסור בהסתכלות במשקפת וכיוונה בשבת דזהו דרך שימוש לכוונה בכל פעם בכיוון אחר לפי הצורך.

(ו) מותר לשאת בשבת מכונת חרשים גם מסוג הנ"ל שבסעי' ג' כשהיא מופעלת מע"ש ואין לאוסרה לחרש משום מוקצה או בסיס לדבר האסור.

(ז) חידוש דין דבכגון מכונת החרשים אין בכלל איסור טלטול מתורת מוקצה וכן גם אע"פ שהסוללה נמצאת בפעולה לא שייך שנאמר בה דהכל נעשה בסיס לשלהבת.

(ח) גם אם ישנו לכלי הזה דין כלי שמלאכתו לאיסור הרי מותר לטלטלו בין לצורך גופו ובין לצורך מקומו.

(ט) אין לאסור טלטול הכלי משום מראית עין ושמא יבוא לטעות להתיר גם הפעלת הסוללה דאין לנו לגזור גזירות מעצמנו.

(י) יש להורות לחרשים המשתמשים במכונה הנ"ל שיראו לתפור בחוט את כיס המלבוש שסוללת המכונה מונחת בה או לחבר את פיה במחטים וכדומה איזה שינוי דמינכר משום שמא יטה שלא יבוא מתוך הרגל לכבות המכונה.

(יא) יש להתיר לחרש הרכבת מכונת חרשים בשבת מסוג חדיש כדוגמת

משקפי־שמע שאינם זקוקים לסוללה, דלכל היותר אין בזה כי אם משום איסור מוליד דרבנן וזה הותר משום כבוד הבריות, ויותר מסתבר שאין אפילו איסור מוליד דמעצם ההרכבה לא נולד שום זרם.

יב) אין לחייב בהרכבת משקפי־שמע משום תיקון מנא או משום בונה וכן לא בהורדתן משום סותר, גם אפילו לשיטת החזו"א הנ"ל ולכל היותר יש ליזהר שלא להרכיבו בדיוק באותו רגע שמדברים אליו אלא קצת קודם בשעה שאין לפניו עיוד קול הברה המעורר הזרם לתחיה.

יג) אין גם לאסור את הדיבור אל החרש הזה המורכב במשקפי שמע אלה אע"פ שהאדם המדבר מפעיל בדיבורו אליו את הזרם שבמשקפי־השמע. ואין כאן לא משום בונה ולא משום מוליד.

יד) גם מכונת־חרשים הפועלת באמצעות בטרייה יש להתיר להפעילה בשבת ע"י עכו"ם.